

sunt spiritus Dei, 1 Cor. 2, 14. Et sicut exaltantur cali-
à terrâ, sic exaltata sunt cogitationes Dei à cogitationi-
bus hominum, Isa. 55, 9.

180. Antil. XX. « Spiritus S., qui Evangelistam
« Marcum dirigebat, Iesum (Marc. 45, 25) horâ
« tertia id est, juxta nostrum computum horâ nonâ
« matutinâ mortuum esse testatur; è contrario Spir-
« itus S., qui Joannem Evangelistam inspirabat, huic
« dictavit (Joan. 19, 44), Jesum circa horam quasi
« sextam, id est, circa meridiem exprimere. » Ita bla-
« sphemâm jocatur auctor libri: *l'Historie critique de Jésus-Christ*, pag. 225, volens ostendere contradictionem
Evangelistarum. Sed in primis turpius errat iste in-
credulus, in eo quid dicat, memoratos Evangelistas
loc. cit. loqui de horâ mortis Christi; quod falsum
est, non enim de horâ mortis, sed crucifixionis loquuntur (1); peperit autem in cruce adhuc vivens per
tres horas; ut Surius loco mox citando ostendit, et
etiam ex communis sensu et traditione Ecclesia probat.

Deinde duae precipuae sunt explicaciones,
quibus objecta hic apparet antilogia solvitur. Prima
et communior est sententia Suri (2), Anton.
Mayr. (3), Menochii (4), et aliorum dicentium, ab
Hebreis dicens tam in hymene quâm in astate, allis-
que anni temporibus fuisse à solis ortu usque ad huius
occasum divisa in duodecim partes aequales sive
horas, et similiiter noctem in duodecim partes aequales
sive horas, incipiendo ab occasu solis usque ad
eum redditum seu ortum, ita ut dies in estate quam-
tuncumque longum non haberit plures quam duodecim, sed longiores, viessim in hymene non pauciores, quam duodecim, sed breviores horas. Cum autem
Christus crucifixus sit circa aquinoctium vernum, quod
dies et noctes sunt aequales, tunc horâ diei etiam
juxta Iudeos erat quâ longa hora noctis. Hora
sic divisa et computatae vocantur horae Iudicæ. Porro
predicas duodecim horas diei dividabant Iudei in
quatuor partes, quae vocantur prima, tercia, sexta,
et nona, ita ut qualibet ex his partibus complexa fuerit 5 horas; minime prima durabat per tres primas
horas diei, ab ortu solis numero usque ad initium
tertiae, hec per alias tres horas subsequentes usque
ad initium sextae, et denique ista pariter per alias tres
horas sequentes usque ad occasum solis. Itatio autem
sie dividenda 12 horas communes in 4 predicas par-
tes majores erat, quia sacerdotes Iudaici quatuor illis
diel temporibus (nempâ circa primam, tertam, sextam
et nonam) solebant suas preces et sacrificia, aliaque
ad Iudaicam religionem pertinentia peragere; unde
hic quatuor appellantur horas sacrae. Cum igitur que-

(1) Nam S. Marcus loc. cit. ait: *Erat autem hora tercia et crucifixerunt eum. S. Joannes vero cap. 19, v. 14, 17, inquit: Erat autem... hora quasi sexta, et dixit Iudeus: Ecce rex vestor. Illi autem clamabant: Tolle, crucifuge eum.... Tunc ergo tradidit eis illum, ut crucifigeretur.*

(2) Tom. II in part. disput. 40, sect. 6.

(3) De primo et secundo Christi adventu, 1, 3, cap. 44, et cap. 45, num. 654.

(4) Centur. 6, quest. 87. Item in suo Comment. in Matth. 27, 48.

libet ex his quatuor partibus diei tres horas communes contineat, recte adscribitur, ex gr., tertia, quidquid ad hujus initium, medium, aut finem gestum est, hoc est, quidquid juxta Germanici horologii computandi modum ab horâ nonâ matutinâ usque ad duodecimam, sive usque ad meridiem accidit, saltē tempore aquinoctii verni, quo etiam juxta Hebreos (ut dixi) horâ diei et noctis erant aequales sive aquae longae. Itaque dum S. Marcus ait, Christum crucifixum esse horâ tertia, non dicit falsum, etiam crucifixio facta sit circa sextam, id est, juxta nostrum computandi horas modum circa duodecimam, sive meridiem, quia hora tercia Iudeorum se extendebat usque ad initium horae sextae, id est, juxta nostrum computandi modum, duodecimam; presertim, quia S. Joannes non absolutè dicit, Christum horâ sextâ crucifixum esse; sed inquit: *Erat autem... hora quasi sexta.* Hinc Menochius ait: *Communis responsio est (Christum) crucifixum fuisse inter tertiam et sextam. Cum vero medium à qualibet extremo nonrem sumere possit, hinc factum, ut aliis ex Evangelistis tertiam, aliis sextam dixerit.*

187. Altera sententia, quam Cl. Weitenauer opimia censet, et qua etiam auctoritate B. Clementis. S. Ignati M., et Telesphori pape confirmatur, est explicatio Riberæ et Bulleti, seu illorum, qui dient, recte assiri a S. Marco, Christum horâ tertia fuisse crucifixum; quia tunc Pilatus ob elamores Iudeorum, crucifige, Christum ad mortem crucis jam destinavit; et pariter recte dicit à S. Joanne, eum crucifixum esse circa horam sextam; quia tunc crucifixio resipit pacata est. Marcus ergo originem et initium crucifixionis per horam tertiam indicavit; Joannes vero ejus executionem et complementum per horam sextam assignavit. Ceterum aliunde constat, quod verbum activum juxta Hebreos non tantum ipsam actionem, sed etiam preparationem vel dispositionem ad actionem significet. Sic Deut. 16, 6, Hebrei dicuntur respere ad solis occasum egressi de Egypto; quia nimis vesper manducabat agnum paschalem et convansabat; sed Exod. 12, 42, dicuntur nocte educti de Egypto; quia scilicet illa nocte percussi a Domino Egyptianorum primogeniti, Pharaon jussit, ut Israelites surrent, et ex Egypto egredierentur; hi vero ad hanc proxime accinxerunt. Denique Num. 35, 5, reipublica profecti sunt alteri die Phuse.... videntibus cunctis Egyptianis. Ex quo exemplo patet, quod preparatio et proxima dispositio ad exitum ex Egypto, in primo et secundo citato loco dicatur egressus; sive exitus ex Egypto. Similiter igitur Marc. 15, 25, dicitur, quod Iudei horâ tertia Christum crucifixerunt; quia tunc per sum claramore et tumultum à Pilato destinationem Christi ad mortem crucis, quae erat proxima dispositio ad crucifixionem, extorserunt. Plura hanc in rem asserunt Riberæ et Bulletus.

188. Antil. XXI. « S. Lucas, cap. ultim. v. 50 et 51, ait Christum in Iudeâ, prope Bethaniam, que vicus erat ad radices montis Olivarii, ascendisse in colum coram discipulis: S. Mattheus vero (cap. ultim. v. 16) narrat, discipulos

Christum ultimè vidisse in monte Galilæo. Nam ibi ait: Undecim autem discipuli abiérunt in Galilæam, ubi constituerat illis Jesus. Numquid hec est aperta contradictionis? Ita incredulus ille Zapatæ, contra quem iam supra, n. 179, egimus. Resp. Apparet haec contradictionis facile solvitur, si ad sequentia attendatur: S. Mattheus loc. cit. non ait, Christum in monte illo in Galilæa citò ascendisse in colum, aut apparitionem illam in Galilæa fuisse apparitionem ultimam. Erat enim illa ordina octava, post quam adhuc alia, nonem et ultima (de qua S. Lucas loc. cit. loquitur) facta est Ierosolymis, ubi Christus iterum cum discipulis amicis egit et conservaverat est. Porro S. Lucas hanc dubio legerat Evangelistam S. Mattheum, qui omnium Evangelistarum primus Evangelium sump scripsit. Quis igitur prudens suspectior, aut credat, S. Lucam, dum ascensionem Christi in Judeâ contigitam narrat, loqui de illâ ipsâ apparitione, quam S. Mattheus c. ultim. v. 16, in Galilæa factam fuisse asserta, siue hinc Evangeliste vobis manifestè contradiceret?

Non igitur S. Mattheus loc. cit. de illâ apparitione de qua S. Lucas loquitur, agit, quod etiam ex eo confirmit, quia S. Mattheus loc. cit. de ascensione Christi nec verbo mentionem facit, cum tamen S. Lucas in objecto hanc distinet narraret.

Si autem queras cur S. Mattheus non (sicut S. Lucas) ultimam Christi apparitionem in monte Oliveti

reconsenserit, sed penultimam in monte Galilæe, quem fuisse montem Thabor S. Bonaventura, et alii consent? Resp.: Ratio est, quia Spiritus sanctus ad hanc non ad illam appetivam scribendam S. Mattheum incitavit. Aliunde enim constat, quod non singuli Evangelistæ nullius falsitatis argui possunt. Nam ad primum dico, citatum Osee prophetam esse maximè ad rem. Nam quis vel medicoriter versatus in S. Scripturâ debet scire, in prophetis et aliis sacrarum litterarum locis, sepè, præter sensum litteralem, simul dari alium sensum mysticum, hoc est, sepè verba S. Scripturæ immediatè quidem significare aliquam rem, tamen sibi typus et figura alterius rei, vel mysterii, iuxta illud S. Pauli effatum, I Cor. 10, 11: *Hæc omnia in figurâ contingunt illis.* Sic igitur, dum Dominus per Prophetam Oseam loc. cit. ait: *Ex Egypto vocavi filium meum, in sensu quidem actuali et immidiatè significatur populus Israeliticus exiens ex Egypto, qui erat figura Christi ex Egypto reducis; in sensu autem mystico et mediately indicatur puer Jesus ex Egypto redux, qui est figuratum. Et sane apta est proportio et similitudo inter illam figuram et hoc figuratum. Israel enim profectus est in Egyptum, famem evitatus; et Jesus eò perrexit, servitus Herodis se subductus; Israelis populus suo tempore iterum exit ex Egypto; et Jesus defunctus Herode reversus est in terram Israel.*

Ad secundum, imprimit observo, vocem, *Nazareus* in hebraicâ lingua posse duplice modo legi, et scribi, nimis vel cum litterâ *Tzadî seu Tsâ*, vel cum litterâ *Zain seu z.* Si primo modo scribirut, significat *germen seu florentem*; si autem altero modo scribirut, idem est ac *segregatus seu à communione hominum grege separatus*, hoc est, *Deo consecratus, sanctus, sanctificatus*. Jam vero utraque hec exposito in Prophetis de Messia seu Christo scripta inventur. Nam Messias ut sanctus à Prophetis passim celebraur; Isaías, cap. 11, v. 1, vero cum appellat florem, seu germen: *Et egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet.* Sic etiam Zacharias, cap. 6, v. 1, Christum vocat Orientem surculum: *Ecce vir, Oriens nomen ejus;* quia nimis ex emortuâ ferè Patriarcharum radice, tanquam novus surculus prodit, et in magnam arborē crevit, ut exponunt interpres, Menochius, Cornel. à Lap., etc. Atque hoc nostra responsio, et vocis, *Nazareus*, in Prophetis fundatae expositi con-

De aliis adhuc difficultibus, quas incredibili contra historiam, aut doctrinam evangelicam obficium.

189. Quæres I: « 1° An Evangelista vera loqua-
tur, dum ex veteri Testamento citant prophetas,
que vel non sunt ad rem; sicut dum Mattheus (c.
2, v. 15) reditum Christi ex fugâ in Egyptum ait,
præsumptum esse ab Osea (c. 11, v. 1) his verbis:
Ex Egypto vocavi filium meum, ubi tamen sermo

est de exitu Israel ex Egypto? 2° Vel, dum idem

Evangelista (loc. cit. v. 25) inquit, Jesum habitasse

in Nazareth, ut adimpleretur propheta: *Nazareus*

vocabulari, cum tamen haec prophetâ nullius in veteri

Testamento reperiatur? 3° Vel, dum idem ipse (c.
27, v. 9) pro *Zacharia Propheta* citat *Jerusalem?*

4° Vel, denique dum Marcus (c. 1, v. 4, et 25) pro
Malachia citat *Isaiam?* » Resp.: In his omnibus

Evangeliste nullius falsitatis argui possunt. Nam ad

primum dico, citatum Osea prophetam esse maximè

ad rem. Nam quis vel medicoriter versatus in S.

Scripturâ debet scire, in prophetis et aliis sacrarum

literarum locis, sepè, præter sensum litteralem,

similiter dari alium sensum mysticum, hoc est,

sepè verba S. Scripturæ immediatè quidem signifi-
care aliquam rem, tamen sibi typus et figura alterius

rei, vel mysterii, iuxta illud S. Pauli effatum, I

Cor. 10, 11: *Hæc omnia in figurâ contingunt illis.* Sic igitur,

dum Dominus per Prophetam Oseam loc. cit.

ait: *Ex Egypto vocavi filium meum, in sensu quidem*

actuali et immidiatè significatur populus Israeliticus

exiens ex Egypto, qui erat figura Christi ex Egypto

reducis; in sensu autem mystico et mediately indicatur

puer Jesus ex Egypto redux, qui est figuratum. Et

sane apta est proportio et similitudo inter illam figura-

ram et hoc figuratum. Israel enim profectus est in

Egyptum, famem evitatus; et Jesus eò perrexit,

servitus Herodis se subductus; Israelis populus suo

tempore iterum exit ex Egypto; et Jesus defunctus

Herode reversus est in terram Israel.

formis est S. Hieronymo dicenti: « Nazareus sanctus interpretatur. Sanctum autem Dominum futurum, omnis Scriptura commemorat. Possumus et aliter dicere, quod etiam eisdem verbis iuxta hebreacum veritatem in Isaia scriptum sit: *Existit virga de radice Jesse, et Nazareus id est, flos de radice eius ascendet.*»

Ceterum Tironus cum Meldenato et aliis contendit, et probat, Math. 2, 23, Christianum Nazareum dictum esse à florē seu germine, ac expressē ait: « Errant igitur, qui nomen Christi Nazareū a Nazir, id est, separatum seu sanctum deducunt putant.

Ad tertium, dico, variis esse modos seu sententias, quibus S. Mathaeus ab errore vindicari potest, et quas Calmetus fuisse recenset. Ego duos solū, que objectant hinc difficultatem satis diligit, in medium profero. Prima igitur est eorum qui, cum Origenē, Tertullianō, Eusebīo, Serario, etc., dicunt, illam prophetiam Jeremias predicentis: *Et accepterunt trinitatis argenteos prelatae appetitati, etc.* (qui proprie-
tate, quamquā mutata verbis, reperitur Zachar. 11, 12) in Jeremias olim extitisse, sed intercidere, vel à Iudeas erasam fuisse. Confirmatur haec responsio etiam ex eo, qui nonnulli Jeremie loci pariter in lib. 2 Nachab, cap. 2, v. 1, leguntur, quos in prophetia Jeremias non habemus; item teste Origenē, et D. Hieronymo liber aliquis Jeremias olim fuit, qui tamen vel ob nonnullas depravationes, vel ambiguas narrationes, quas Iudei fortè, in quorum ē manibus erat, addiderant (ut Serarius loc. cit. suspicatur), apocryphus habebatur. Accedit, quod multa ilium servata fuerint apud hominum memoriam gesta dictaque Prophetarum, extra illorum libros, testibus Josepho, lib. 5 de Bell. jud. cap. 5, et Vitis Propheticarum, a pseudo-Epiphaniō et Dorotheo conscriptis; prius Calmetus testatur. Igitur licet illa propheta, de qua S. Mathaeus, cap. 27, v. 9, ait: *Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam, dicentem: Et acciperent trinitatis argenteos, prelatae appetitati, etc.* de facti in Jeremias libro non extit, non sequitur, eam non esse prophetiam Jeremias.

Secunda, et quidem complurim sententia est eorum, qui nomen Jeremias in cit. loco Matthaei incuria librariorum irrepsisse, arbitrantur. Ita teste Tironi censem S. Hieronymo, Rupertus, Liranus, Jansenus, Franc, Lucas, Baronius, Maldonatus, Suarez, cujus ultimi verba in 3 part., tom. II, disput. 34, sect. 1, in fine, sunt haec: *Sed illud verisimilis videtur, Evangelistam (Mathem) non posuisse nomen Jeremias, sed simpliciter nomine Prophetam; ut aliq[ue] autem additionem nomen Jeremias in margine, postea irrepsisse in texum in aliquibus codicibus, non enim in omnibus habetur. Et revera sunt graci codices, latini, syriaci, arabici, persici, in quibus nomen Jeremias cit. loc. Matthei minime legitur, prout testatur Calmetus citans var. lect. Mill. etc. Confirmatur secunda haec sententia etiam ex eo, quia Mattheus sepius non exprimit nomina Prophetarum, quos citat, ut patet Math. cap. 4, v. 22, cap. 2, v. 25, et ex aliis hujus Evangeliste locis. Porro eamdem sententiam etiam non pauci ex recentioribus te-*

nent, nominatum Ignat. Weitauer, Nonnotte et Bal-
let, qui eandem fusē defendit.

Ad quartum, dico citatum S. Marci testimonium partim ex Isaia, partim ex Malachia deponendum esse, ac absque omni falsitate. Isaiam et quidem solū à D. Marci, loc. cit., nominari potuisse. Verba enim laudati Evangelista loc. cit. sunt haec: *Sicut scriptum est in Isaiā Prophētā: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* In quo textu verba ista: *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te,* scriptum sunt in Malachia, cap. 3, v. 1; verba autem sequentia: *Vox clamantis in deserto, etc.*, extant in Isaia, cap. 40, v. 3. Nonnulli omnes S. Marcus unius tantum Isaiae nomen exprimit, utpote vetustioris, et altero (nempe Malachia) celebrioris. Porro, ut Cornelius a Lap. recet observat, idem respexit hoc loci dicti Malachias cum eo, quod dicit Isaia. Nam Angelus missus à Deo ad preparandam viam Christo non aliud fuit quam Joannes, voce sub clamans, praedicasque penitentiam, que corda hominum prepararet ad Christi predicationem et gratiam. Est ergo hoc enim duorum Prophetarum idemque oraculum, uno eodem sensu de uno eodemque oraculo protulat, licet aliis et aliis verbis, que se mutuo confirmant et explicant, atque in Isaiae oraculo reip[ublica] continetur oraculum Malachias; quod enim praeditus Malachias, idem clarius et pressius aliis verbis praeditus Isaías. Hac igitur ea causa, cur S. Marcus, dum duorum Prophetarum das sententias citat, quasi unum idemque testimonium citat, et quidem sub uno nomine Isaiae.

490. Quaræ II: « Num verisimile sit, tempore Christi in terra ambulantis tot energumenos in Judea datus fuisset, quod ab Evangelista narratur? » 2° Vel, si dati sunt, verè fuisse possessorum à demoniis, et non potius morbo aliquo epilepsie, aut insaniae ejusdem specie, aut melancholia vita, vel anxietate peccaminosa conscientia afflictus, praesertim, quia aliunde constat morbos à Iudeis olim nomine demoniorum fuisse appellatos? » Resp. ad primum contra deistas, et dico, id omnino verisimile esse. Nam species erant rationes, cum tempore Christi tot energumeni datus fuerint, praesertim in Iudea. A pluribus enim iam seculis usurpaverunt sibi demones in universorum terrarum orbē tenebris idolatria immenso cultu solo Deo debitum, sequē mondi ac nature dominos fercent. Venerat autem Deus Iomō ad destruendū diaboli imperium, et vindicandum Deo vero cultum orbis; oportuit prout hominibus patefacte quām improbis et miseric tamdū dominis servient, cumque ad finem demoniorum permittere, ut crudelitatem in homines dirissimis modis exercere poterint; uti tamen experiri simul reproba hi spiritus debuerint, verum Dominum ac Iudeam sibi nunc instare, qui solo nūti et imperio corrum factum comprehendere, eosque usurpatu tamdū dominatu exire, et pro libitu e corporibus hominum expelli-

lere, ac, quō vellet, ablegare posset. Quinbet proīn energumenus ad Christum adductus et ab hoc liberatus, in luculentam tanti dogmatis confirmationem valebat.

Praterea hæc ratione adstruebatur fides contra incredulos, qui spiritus et angelos negabant, quales tempore Christi in synagoga erant Sadducei, abominabilis illi, et generi humano præ alias extititis secta. Ille, cùm omnes spiritus sive boni, sive malos inficiaret, Servator non solum verbi, sed etiam facti ipsi, demones ex multis energumenis expellent, refellendam sumpsit.

Ad secundum, dico: Energumenos, de quibus in Evangelio mentio fit, non tantum morbo aliquo, aut vito melancholia, etc., laborasse, sed vere fuisse à demone obsessos, evincunt verba Evangeliorum, et tota harum narrationis series. Talia quippe haec sunt, quia vera et realia demonia postulant. Christus enim allocutus est demones; interrogavit, quoniam nomen haberent; imperavit, ut exiret ab homine; concessit, ut abirent in porcos, quod etiam factum legitimus. Aut an fortassis morbi horum hominum in porcos irruerunt, eosque in stagnum precipitaverunt? Dein, quando prius Pharisaeorum de Jesu dixerunt, quid in principe demoniorum ejiciat demones, numquid direvere voluerint, quod in principio morborum ab hominibus morbo ejiciat? En in quantas absurditates et delicia insanis Patribus, et obvio S. Scriptura sensu contradicendi libide incredulos abriparat.

191. Verū instant, et opponant 1°: Quando Christus cum Geraseno egit tantum cum homine, qui habebat demonium, a quo eis nomen petuit, quod dixit esse Legionem; quando jussit, idem demonum ab eo exire, eidemque permisit in gregem porcorum, qui ibidem erat, intrare, hinc omnia considerari possunt agere in hominum humores et organi, nisi impetrata in eam rem à Deo facultate; ergo qui demoniacos admittunt, sunt in Deum contumeliosi. Sic aliqui apud Calmetum, sed prorsis inepti objiciunt. Nam quero 1° ex ipsi, an Deus factus sit auctor, vel saltem consors demoniis in affligendo S. Job, dum Satanas obtentat à Deo facultate percussit Job ulcere pessimo, cap. 2, v. 27? 2° Neg. maj. Nam, qui demoniacos admittunt, non assurunt Deum inire fodus aut pactum cum demone, ne faciunt Deum auctorem aut consortem mulierum demoniis in torquendis energumenis:

De signis Magorum et veri possessionis humanae corporum per demonem, Dis. 2, pag. 42.

(1) Doct. de mirac. c. 2.
(2) In Dissertatione de obscientib[us] et possidentibus corpora demonibus.

(3) Tom. 2, Tract. de Religione.

(4) In libro, cui titulus: *Angulus malus hominem co-taphizans, laudato à Benedicto XIV, 1 de Beatis.*

(5) Cap. 29, num. 5.

(6) In Dissertat. *Luce* edita anno 1773, apud Ephemerides litterarias romanas anna. 1776, art. *Lucas*.

(6) In Gallicā dissertat. *sur les Exorcismes*.

(7) Lib. 4 de Beatis. et Canonizatione SS. P. 4, cap. 29.

(8) Part. 2, *Liturgia veteris Alemannica*, disquisi-
tione 7 de Energumenis corrumque exorcismis.

(9) L. 2, de Nat. Deor.

(1) In gallico libello Aquis Sextiis edito anno 1611:

(1) Augustinus Calmat (2), Colletus (3), Theophylus Raynaudus (4), Joseph Benvenutus (5), Jacob, Joseph Duquet (6), Benedictus XIV, (7), Martinus Gerbert (8), Pluresque alii.

192. Oppon. 2°: Sola Evangelia exhibent ingentem demoniacorum numerum inter Hebreos; historia autem eilnicorum nihil simile habent, sed hæc conciliari non possunt, nisi revocando demoniacos Evangeliorum ad insanos et epilepticos etc. — Resp. 1°: Nego maj. Nam demones possidentes dici possunt ethnicorum furia, quibus tam Graeci, qui eas appellabant Eumenides, quam Romani, putabant aliquos fauise corruptos. Unde ad effigientiam earum invasionem Athenienses, teste Cicero (9) fauim, et Romanū lucum in Latio, qui Furiae dicebatur, consecraverunt. Hos pariter demones dicam significatos à Latini per larvatos, et arvarum plenos, apud quos larvae erant mali spiritus; per cercos et lunaticos, quasi à Cerere vel Diana agitatos; item per Pythones et Pythias, quibus oracula per inspirationem mali demonum sub nomine Appollinis, vel Latone, vel alterius ex immensis Paganorum diis fundebantur. — Resp. 2°: Omittit maj. et neg. min. Nam data apud ethnicos non fuisse tantum demoniacorum multitudinem, quanta apud Hebreos, quando Christus jam adventit; ratio in promptu est, quia ut supra, n. 190, observavimus, vobis Dominus, ut omnes agnoscerent, se esse potentem omnibus demonis utpote verum Deum, sic quod fortiter et suaviter obtineret excludim idolatriæ, eu diabolici supra terram regni.

193. Oppon. 3°: Qui demoniacos admittunt, faciunt Deum auctorem, vel saltem consortem demonum in obsessionem hominum; nam demones non possunt agere in hominum humores et organi, nisi impetrata in eam rem à Deo facultate; ergo qui demoniacos admittunt, sunt in Deum contumeliosi. Sic aliqui apud Calmetum, sed prorsis inepti objiciunt. Nam quero 1° ex ipsi, an Deus factus sit auctor, vel saltem consors demoniis in affligendo S. Job, dum Satanas obtentat à Deo facultate percussit Job ulcere pessimo, cap. 2, v. 27? 2° Neg. maj. Nam, qui demoniacos admittunt, non assurunt Deum inire fodus aut pactum cum demone, ne faciunt Deum auctorem aut consortem mulierum demoniis in torquendis energumenis:

qua Deus istam militiam non intendit, aut approbat, sed solum permittit, et quidem ex sapientissimis finibus, ex gr., ad exercendam hominum virtutem et patientiam, vel ad puniendo peccatores. Ceterum virtutem agendi in organa et corpora hominum demones jam ex natura sua habent, et haberunt ante lapsum suum, seu antequam facti sunt demones; Deus autem, ut dixi, ex sapientissimis finibus solum permittit, ut hanc suam naturalem vim exercere possint, sicut eam exercent in torquenti in inferno damnatis. In hoc autem nihil apparet, neque est, quod sit Deo indignum aut ei contumeliosum.

Scholoni. Plura de energumenis, presertim temporis Christi in terra ambulantibus, et primorum Christianorum, reperies contra incredulos solidè et eruditè scripta apud Bergier (1), De Feller (2), et Spagnum Florentinum (3), quorum ultimus etiam illorum objectiones solvit, qui Christum operâ diaboli, aut mediis duxstant naturalibus, et non virtutis divinâ demones expulisse ex corporibus obsessorum blasphemant.

(1) Queres III: «Quis fuerit ille *Zacharias filius Barachie*, quem Christus (Math. 25, 35) ait fuisse occisum inter templum et altare? Antequam respondeam, observo, quod impius auctor *Manulus lexi Philosoph.* (4) hac de disersens, S. Evangelistam Matthaeum velut impostorem, aut hominem stupidum proponat, qui Christo effatum illud velut de regia preterita affinxerit, que tamen primis post 40 annos à morte Christi elapsos contigit. Nam auctor illa loc. cit. ita prouidit: «Viri docti (in hoc Christi effato Math. 25, 35) difficultatem inventiunt. In historia enim Hebreorum nullus reperitur Zacharias, qui ante adventum (Christi) aut hujus tempore in templo occisus fuerit. Sed in historiâ obsidionis Jerosolymae apud Josephum inventur Zacharias, filius Barachie, qui in medio templi interfactus est. Inde docti suspicuntur S. Matthaeum, non nisi post expugnatam a Tito Jerosolymam Evangelium scripsisse.»

Verum resp. et dico, doctos illos viros, quorum mentionem modo citatus auctor facit, aut esse confitos, aut certè (si qui sun) non esse verè doctos, sed nimis quantum errasse. Nam Zacharias filius Barachie, quem *oportet* Christus (Math. 25, 35) loquitur, non est ille Zacharias, qui paulò ante excidium Hierosolymae per Romanos, à Zeolio interfex legitur. Hie enim testi *Josepho*, lib. 5 de *Bello Iuda.* cap. 1, in medio templi occisus est: ille autem inter templum et altare, ut Christus loc. cit. expressè ait. Dein, etiam si non pauci ex recentioribus interpretibus contendant, et horum sententiam etiam Calmetus amplectatur, videlicet Zachariam à Christo loc. cit. commemoratum,

(1) Certitude des preuves du Christianisme, p. 4, cito. 5.

(2) In cathechismo Philosoph., p. II, n. 319, 320. et 322.

(3) De miraculis, tom. II, cap. 6, num. 4161,

1485

(4) Artic. *Christianisme.*

esse illum ipsum, de quo *Josephus*, loc. cit., mentione facit; non tamen idèo necesse est dicere, S. Mattheum aliquid falsi Christo affinxisse; sed, ut *Calmetus* ait, Christus spiritu prophetic locutus est, ita ut ventura prædicterit, et præteritum pre futuro ponens, pium illum virum interfectum iri vaticinatus sit.

At verior certiorque, ut *Cornelius à Lap.* inquit, est sententia, *Zachariam à Christo Math. 25, 35*, laudatum, fuisse filium Joiaðe pontificis, qui à *Joas* regi ingrato, 2 Parap. 24, 21 et 22, occisus est immensi sacrilegio atrio sacerdotum, quod erat inter templum, sive Sanctum, et altare holocaustorum. Ita S. Hieronymus, *Beda*, et passim ali cum *Abulensis*, Cornelio à Lap., et *Maldonato*.

Dices I. *Zacharias* hic fuit filius Joiaðe, non Barachie. — Resp. 1°: In hebreaco S. Matthei Evangelio, quo Nazarei utebantur, loc. cit., nomen Joiaðe pro Barachie fuit; prout S. Hieronymus his verbis testatur: «In Evangelio, quo utorū Nazarei, pro filio Barachie filius Joiaðe repenerimus scriptum.» 2° Idem S. Pater respondet, Joiaðam alio nomine dicum fuisse Barachiam, id est, *benedictus Domini*. Nam usitatius apud Judeos fuit, unam eademque personam duobus nominibus nuncupari: quorum exempla in Scriptura passim occurunt, presertim, si ab omnibus reapse idem significat, aut quamdam inter se similitudinem habeant; prout *Bullet* pluribus exemplis demonstrat. Quare idem vir Barachie et Joiaðe nomina obtinere potuit, presertim, quia Barachias significat *Benedictus Domini*, et Joiaða à voce hébreæ *Judah*, *dilectus*, significat *dilectus Domini*, adéoque re ipsa dictum, ut *Bullet*, loc. cit., observat. Adde quidem Joiaðas, cum fuerit vir sanctissimus, apissime etiam dici poterit Barachias, seu *Benedictus Domini*.

Dices II. *Zacharias Barachie filius à Christo* cit. loc. Math. innuitur tanquam justorum postremus, qui à *Judeis* interfacterit, quædammodum Abel primus est sanctorum, violentâ morte sublatus. Hoc enim sibi volunt hec Christi, Math. 25, 34, 35, verba: «Ecce ergo mitto ad vos Prophetas, et sapientes, et ex illis occidentis, et crucifigentes... ut veniat super vos omnis sanguis iusti à sanguine Abel iusti, usque ad sanguinem Zacharia filii Barachie, quem occidisti inter templum et altare; atque Zacharias, Joiaðe filius, non fuit postremus justorum à *Judeis* interfectorum; post hunc enim multi ali innocentes occisi sunt, ut patet ex eo, quia rex *Masseses*, 4 Rog. 21, 16, *sanguinem innocentium fudit multum nimis*, et præter alios interfectorum etiam Prophetam *Iasam* (ut fertur) lignæ serrâ dissecari jussit; ergo Zacharias filius Barachie, de quo Christus, loc. cit. Math. loquitur, non est Zacharias, filius Joiaðe, quem rex *Joas* occidi jussit; sed vel Zacharias, quem *Josephus* tempore obsidionis *Jerosolymæ*, occisum memorat, vel, ut alii volunt, Zacharias ille, qui inter duodecim Prophetas minores est penultimus, vel denique Zacharias, pater *Joannis Baptista*.

Respondet ad hanc objectionem *Salmeron* (1), et (1) Tom. IV Comment. in Evang. histor., p. 5, tractat. 17, p. 525 edit. *Colon. an. 1602.*

(1) Licit Cain, qui fratrem Abel occidit, non fuerit iudeus genti et genere, fuit tamen Iudeus malitia et mala vita exemplo. Occidendo enim justum Abel, dedit exemplum Iudeis ad hoc sequendum propensissimum, ut simili modo occidere justos Prophetas. Sic ergo Cain fratrestris, non quidem naturalis, sed moralis et symbolicus fuit pater Iudeorum, suis fratribus, scilicet Christum et Prophetas, occidentium. Ita *Cornelius* à Lap. comment. in Math. 25, 35.

ait, idèo, cit. loc. Matth., horum duorum (Abelis et Zachariae filii Barachie, id est, Joiaðe) mentionem fieri, quia sunt primus et ultimus in S. Scripturâ nominatim pro religione à *Judeis* (1) interfici; eum corum, qui post hunc *Zachariam à Manasse* in iustè occisi sunt, Scriptura loc. cit. tantum generatim meninerit. Accedit alia ratio, ut *Christus Zacharia filii Joiaðe* præ aliis innocentibus occisi speciem mentinem faciat. Nam *Zacharias* illæ, cùm moreretur 2 Paral. 24, 22, ait: *Videat Dominus et requiri*, hoc est, videat Deus, quin iniquè mecum agatis, et effusi sanguinis me ultionem ac poenam reposcat, ad quæ verba Christus spud S. *Lucam*, cap. 11 (ubi idem, quod Math. 25, 35, dicitur, habetur), clare aliud, ad *Judeos* dicens: *Ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi à generatione istâ (Judeorum)*, à sanguine Abel, usque ad sanguinem Zachariae, qui periret inter altare et ædē. *Ita dico vobis, requirere apud hæc generatione.*

Dices III: *Judei*, quos tunc alloquebatur Christus, non occiderent illum *Zachariam*, aut Prophetas, qui à constitutione mundi usque ad eundem interficiuntur; ergo à generatione illâ *Judeorum* non potuit omnis sanguis justus Prophetarum requiri. Resp. cum *Salmeron*, loc. cit., et aliis interpretibus, Christum locutum esse de *Judeis* sui temporis, tanquam iis qui unius erant cum patribus suis populus. Idèo apud Math. 25, 35, de *Zacharia* iam sepulchro à nobis memorato, ad *Judeos* ait: *Quem occidisti inter templum et altare. Occidisti*, inquit, non in vestra persona, sed in persona patrum vestrorum. A *Judeis* ergo, aut potius à generatione *Judeorum*, que fuit tempore Christi et Apostolorum, tanquam consummatum peccatorum parentum surorum, et tanquam una generatione cum parentibus præcedentibus requisita est ultio sanguinis Christi et omnium Prophetarum, quando per Titum et *Vespasianum* succensa est civitas *Jerusalem*, et templum excisum, et gens *Judeorum* terribili excidio peritura.

Si porrò queras, quomodo filii patiantur pro delicto parentum, cùm tamen *Deuteronomio*, cap. 24 scriptum sit, non morituras filios pro patre? Resp. et dico: *Quia consentiunt paterno delicto*, et adhuc affirmant, *Iesus Nazarenus* iure occisum, idèo peccatum ipsorum manet. Vide part. 6 S. Scriptura contra *Incredulos* propugnat. sect. 2, cap. 5, num. 110.

196. Scholoni. Circa presentem questionem, quisnam fuerit ille *Zacharias filius Barachie*, qui occisus est inter templum et altare, est triplex potissimum sententia, quarum quælibet, ut *Tirinus* ait, probabilis. Prima et communior est nostra, *Zachariam illum*

(1) Sic *Cristus*, Marc. 15, 9 et seq., discipulis suis clare predixit, quanta persecutions propter prædicacionem Evangelii ipsius sustinenda forent: *Tradent enim eis in concilia, et in synagogas vapulatibus, et ante praesides et reges statibus propter me, in testimonium illis. Quæ omnia impleta esse, nemo nisi historie omnino ignorat: predixit distinctè excidium Hierosolymæ per Romanos, Luc. 49, 43 et 44: Quia venient dics in te, et circumdabunt te iniuncti tuus vallo... con-gastabunt te undique, et ad terram prosteruent te, etc.; predixit Petrus trium negationem, postea reipsa fa etiam, Math. 26, 54, 70, 72, 74. Tocco plures alias Christi predictions, reipsa impletas.*

Nam ad primum dico, illam Christi predictionem non solum esse veram, sed etiam exemplo non uno tantum eius veritatem esse comprobata. Dixerat

(1) Sic *Cristus*, Marc. 15, 9 et seq., discipulis suis clare predixit, quanta persecutions propter prædicacionem Evangelii ipsius sustinenda forent: *Tradent enim eis in concilia, et in synagogas vapulatibus, et ante praesides et reges statibus propter me, in testimonium illis. Quæ omnia impleta esse, nemo nisi historie omnino ignorat: predixit distinctè excidium Hierosolymæ per Romanos, Luc. 49, 43 et 44: Quia venient dics in te, et circumdabunt te iniuncti tuus vallo... con-gastabunt te undique, et ad terram prosteruent te, etc.; predixit Petrus trium negationem, postea reipsa fa etiam, Math. 26, 54, 70, 72, 74. Tocco plures alias Christi predictions, reipsa impletas.*

quidem quondam teste Cl. Bullet aliquis incredulus : Si illa Christi predictio (Matth. 17, 19) vera est, sequitur, hactenus nullum Christianorum, ne quidem exceptis Apostolis, datum fuisse, qui haberent fidem sicut granum simapis : nam hucusque nemo per suam fidem montem translatus. Verum recte illi respondet laudatus auctor, loc. cit., cum falli in rebus historicis, et contrarium patre ex sequentibus exemplis. Nam 1° S. Gregorius, qui ob singularem gratiam, quam obtinuit, patrando miracula, nomen Thaumaturgi, id est, miraculorum opificis accepit, translate per fidem suam ingenti saxo ethnicum antistitem ad christianam fidem amplectendam permovit, prout S. Gregorius Nyssenus, in ejus vita, testatur his verbis : « Illi vero id quod omnium maximè dicunt increibile est, magnum illud fecisse magnus ille (Gregorius) dicitur miraculum. Cum enim postularet antistes (seu sacerdos ethnicus), ut saxum quoddam ingens, quod oculis eorum subiectum prospiceretur et non moveretur, absque manu humana moveretur, ac per solam fidei virtutem, jussu Gregorii ad alterum locum transferretur ad illum locum; nulla interjecta mora magnus ille statim impetrasset dicitur saxo, tanguam animato, ut transiret ad illum locum, quem designasset ; quo facto, exempli credidisset sermoni diei antistes, ac relictis omnibus, confratatione, familia, uxore, liberis, sacerdotio (ethnico), sede, possessionibus, loco omnium honorum, quibus abundaret, duxisse (id est, plus astimasse), si magni illius (nempe Gregorii Thaumaturgi) consuetudine frui, et laborum, divinque illius philosophiae atque eruditio eius una cum illo particeps sibi esse literet. » Porro de hoc miraculo translati a D. Gregorio Thaumaturgo ingenti illius saxi neque sagassissimi, et acerrimi critici Tillement, Baillet, etc., ducebant ; et Bullus, unus e dochissimis Protestantibus, de eodem miraculo (Defens. fd. Nicen.) dicit : « Neque incredibile cuiquam videri debet, tale quidquam homini accidisse, cujus totam vitam revelationibus et miraculis illustrem fuisse, scriptores ecclesiastici omnes, quotquot ejus memorinunt, (et quis ferè non meminit?) uno ore testantur. » 2° Aliud simile miraculum virâ de venerabilis abbatis Nonnosi patrum narrat S. Gregorius M., Dialog. lib. 1, cap. 7, dicens : « De vicina nunc loco... aliquid narrabo, quod è viri venerabilis Maximiani episcopi, et Laurionis... veterani monachi, qui uteque nunc usque superest, relatione cognovi... Quia verò ejus (Nonnosi prepositi) monasterium in summo monte cacumine situm est, ad quenlibet parvum horum fratribus excendum nulla patebat planities; uts autem brevissimus locus in latere montis ex reverat, quem ingenti saxi moles naturaliter egredens occupabat. Quâdam verò die, dum Nonnous vir venerabilis cogitaret, quid saltem ad condimenta olerum nostra tendens locum idem apertus potuisse existere, si hunc moles saxi illius non teneret, occurrit animo, quid eamdem molem quingenta boum paria movere non possent. Cunque de humano labore facta esset de-

spetatio, ad divinum se solatium contulit, sequi illuc nocturno silentio in orationem dedit. Cunque manè factio ad eundem locum fratres venirent, invenierunt molem tantæ magnitudinis ab eodem loco longius recessisse, quoce recessu largum fratribus spatium ad excendum hortum dedisse. » 3° Teste Cornelio à Lap. narrat Paulus Venetus in Tartaria, montem apud Tartaros fuisse similis fidei translatum, cum tyrannus id exigere Christianis ex illo (Math. 17, 19) Christi promisso. Idipsum teste Bullet etiam confirmat D. Jacob Le Févre disserens de illis Christi verbis : Si haberitis fidem, sicut granum simapis, etc. Nam inter alia ait : « Legi in quadam histori Tartarorum, in qua si habetur : Propterea Baldacum mons virtute divina translatus est oratione cuiusdam sancti viri, cum impropperarent Tartari Christianis id Evangelii : Si haberitis fidem, sicut granum simapis, etc.

Scholion. Etiam in histori ecclesiastica nullum ejusmodi exemplum translati miraculorum per fidem montis extaret, inde concludi non posset, nullum tale patratum esse. Neque enim omnia scripta sunt, que fuere gesta, praesertim primis Ecclesiis, et evangelicæ predicationis temporibus. Certè ipse S. Joannes 21, 25, fatur, quod multa, que fecit Jesus, silentio praetererat. Denique, si etiam ab initio Ecclesiæ christiane usque ad nostra tempora nullus unquam Christianus fide sua montem translatisset, an inde legitime inferri posset, quod ne quidem nullus montem ita transference potuerit ? aut nullus unquam habuisse fidem sicut granum simapis ? Nequaquam. Apostoli enim et alii sancti mortuos ad vitam suscitarunt. Resuscitata ostentem mortui ad vitam est certè magis miraculum quam translatio montis è loco in locum. Ergo haberunt fidem, quâd montem transference potuerint, sicut magis patrare miraculum, nempe mortuum ad vitam revocare potuerunt. At fortassis dices : Si montem transference potuerit, cum non acta translatuerint ? Respondeo, quia non erant in talibus circumstantiis, ubi necessaria vel utilitas Ecclesiæ postulabat, ut hoc miraculum patrent. Extraordinaria enim grazie dantur, ut S. Paulus 1 ad Cor. 12, 7, ait, ad utilitatem, non ad pompam seu ostentationem.

498. Ad secundum dicto, turpiter falli et fallere illos incredulos, qui, teste Bullet, ita arguantur : Quotidianæ experientia dicimus, inquit, falsum esse illud Christi effatum, Joan. 11, 26 : Qui vivit et credit in me, non morietur in eternum. Christiani enim ex quo morioruntur, et non morientur, dixerunt, et quoniam illi sunt in eternum, et non morientur, dixerunt, et non morientur, dicitur. Verum non suppositum, quod in hoc textu verba illa in eternum, hunc sensum, quem increduli et afflignant, faciant : Nunquam morietur morte corporali. Si enim Christus hoc diceret voluisse, superflue addidisset verba in eternum; quia id, quod hæc verba significant, iam continetur in solis verbis : Non morietur. Hac enim ita illimitata prolate significantem ac nunquam morietur. Accedit quid si Christo affligitur sensus verborum modo dictus, scilicet quod diversum dicitur : Qui credit in me, nunquam morietur morte corporali, eidem absque ullo fundamento attribuitur manifesta contradictione, cuius nullus homo

probos et sanæ mentis capax est. Christus enim alibi (1) aperte Apostolis et fidelibus suis predicti ipsos à persecutoribus suis occidentos. Igitur verba illa Christi : Qui vivit et credit in me, non morietur in eternum, non habent hunc sensum : Nunquam morietur, sed non morietur in perpetuum, hoc est, uti orthodoxi interpres committere (2) exponunt, non manebit in morte, sed suscitabitur ad vitam beatam, sed in aeternum in celis vivendum. Agit enim, cit. loc., Christus de resuscitando Lazaro, et probat se esse resurrectionem et vitam, id est, causam resuscitationis et vite omnibus fidelibus et sanctis. Unde quasi dicit : Ego eos, qui in me credunt, et iuxta hanc fidem per vivunt, in vita eterna conservabo, faciamque ut non moriantur in eternum ; quia, licet ad modicum tempus ex debito nature moriantur, tamen sui tempore à morte eos suscitabo ad vitam aeternam, ita ut non tam mortui fuissent, quam dormisse videantur.

200. Ad quartum, resp. et dico, illa Christi verba : Non relinquent (hostes) lapidem super lapidem, non debere adeo stricte sumi, ac si singuli lapides à se invicem separati fuissent, sed et hyperbole ; quasi dicere : Jerusalem funditus excinctetur et diruetur. Nequaquam enim (ut Cornelius à Lap. in hunc locum recte observat) tam curiosi vel otiosi fuere Romani milites in exercitu Hierosolymæ et templi, ut singulos lapides à se invicem dissolverent ; fuit tamen Jerusalem à Romanis incensa et planè eversa, ac solo squata, imo aratum in eam immisum, teste Maimon. Tanith. c. 5, et allis, et hoc est quod Christus significat his verbis : Non relinquent lapidem super lapidem. Verum ad præoccupandas incredulorum objectiones ex historia descripitionibus hodiernæ Hierosolymæ petitæ, sequentia argumenta, quæ contrarium probare videntur, solventia sunt.

201. Oppones 1: Rabbini Benjamin Tudelensis, natione Hippanus, qui omnes tres partes veteris orbis peragravit, et omnia, que memoratu digna reperit, scripto annotavit, in suo Itinerario (1), quod seculo 12 conscripsit, in descriptione Hierosolymæ testatur, quod etiam annua reliqua de turre David et templi, imo ipsius sanctuarii extant ; ergo hæc edificia veteris Hierosolymæ adhuc seculo duodecimo residua falsam demonstrant illam Christi predictionem : Non relinquent lapidem super lapidem. Confirmatur. Ipse etiam Josephus (promotionis) ferè dies octo ; neque idem contradicit SS. Mattheo et Marco. Ad hanc enim apparentem antilogiam S. Hieronymus, Comment. in Matth. 4, 1, respondet : Facilius est solutio, quia hic (apud Mattheum et Marcum) mediis ponuntur dies, ibi (apud Iacobum) primis additur et extremis. Igitur Mattheus et Marcus non numerant primum diem, que Christus verbi illis, sunt quidem de sic sanctibus, etc., promisi transfigurationem, quia incipiendo a tempore illius promissionis non erat integer dies, nec ultimum seu secundum diem quo transfiguratus est, sed tantum sex intermedios ; Lucas vero omnes numerat tam plenos, quam non plenos seu imperfectos dies ; idcirco non sit : Post dies octo, sed ferè, hoc modo : Factum est autem post haec verba ferè dies octo, et assumpti Petrus et Iacobus et Joannes, etc. Porro apparentem antilogiam Evangelistarum, quam modo solvimus, cunctem in modum etiam solvunt SS. Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus, et S. Augustinus, I. 2, de Consensu Evangel., cap. 56.

(1) Itinerarium R. Benjamin Tudelensis cum notis Constantini L'Empereur fuit Lugduni Batavorum, an. 1653, latino idiomatico editum, et postea tomo 5 Theologia antiquitatum hebreorum inscriptum.

plus, lib. 7 de Bello jud., c. 18, testatur Titum aliquam Hierosolymae veteris adficiac reliquise illas, his verbis: *Iubet eos (milites romanos) Caesar (Titus) totam funditus jam eruer civitatem ac templum; reficit quidem turribus, que prater alias eminebant, Phasleo, et Hippico, et Miamme; murius tantum quantum civitate ab Occidente eingebant. Id quidem ut esset castrum illuc custodie causas relinquit; turres autem, ut posteris indicarent, quam leui civitatem, quamque munitionis Romanorum virtus obtinuisse.* Ergo.

Resp.: C. Baratieri ob vastam suam eruditioem noscimus, teste Cl. Bullet (Réponses critiques), opus editi, quo manifeste demonstrat, itinerarium illud R. Benjamin Tudelesis esse, merè imaginari, et fabulosum contradictionibus, et aperitis contra geographiam ac historiam falsitatis repletum. Idem testimonium de ejusdem Rabbinii Itinerario vel Universale Lexicon Lipsiense his verbis: *De libro ipso (nempe de Itinerario dicti Rabbinii) erudit consentiantur, quod plurimæ absurdæ, fabulosæ et improbabiles in illo experientur. Perquam copiosa adduci possunt exempla, que vel nimiam credulitatem, vel aliis prejudicis occupatus auctor animum produnt. Dein in memorato Lexico recensentur aliquot ejusmodi exempla. Quare incredulæ ex Itinerario dicti Rabbinii nullum probabile argumentum contra predictionem Christi Domini petere possunt. Ad confirmationem dico: Quamvis sub Tito aliqua adficiat, ut Josephus loc. cit. narrat, Jerosolymæ manserint illæsæ, tamen brevi postea Ecclesiæ secundo sub Adriano Cesare fuere dirata, et sic vaticinium Christi de perfecto Jerosolymæ excido fuit plenè impletum. Cùm enim Judei sub Adriano imperatore contra Romanos seditionem excitarent (Dio, Regn. Athen.), Adrianus, missio in Palestinam exercitu, multos Iudeorū interfecit, eorum propugnacula et oppida devastavit, turres et reliquæ muri, quæ Titus non eruerit dirut; unde Appianus, synchronus Adriani, scriptis Jerosolymam suo tempore postremum fuisse dirutam, his verbis (Hist. Roman.): *Quam (Jerosolymam) et Vespasianus rursum muniam diruit; et postremum Adrianus nostro tempore. Nam nihil in hæc urbe dirundum restabat, nisi ille turres, et reliquæ muri, que teste Josepho à Tito fuere in excido hujus urbis conservatae.**

Cotuloratum. Ex hæc relatione excidi Jerosolymitanæ, que ex synchronis scriptoribus desumpta est, patet, non jam timendum esse, ne homo sana mente ob auctoritatem R. Benjamin Tudelesis veritatem predictionis Christi de omnimodi devastatione Jerosolymæ impugnare ausit. Ille Rabbinus, ut ostendimus, nullam fidem meretur, utpote qui plurimas fabulas, absurditates et contradictiones in itinerario inseruit, et adficiac extare narrat, que tamen jam mille annis, antiquæ ipsæ nascetur, diruta sunt.

202. Oppon. II: Teste D. de Morison (Voyage de Jérusalem), etiamnum de veteri Jerosolymæ extat, et visitur porta aerea, per quam Christus Dominus in

die palmarum super asinam sedens, cum triumpho Jerusalem ingressus est. Habetur autem ex antiqua traditione, Titum hanc solam portam ex omnibus portis urbis in excido Jerosolymæ non destruxisse: ergo vetus Jerosolyma non fuit penitus devastata. Resp. et dico: Calmetus ex S. Scripturâ, et ex Josepho accuratæ recensent singulas hujus urbis portas, nec tamen alius portæ inaurata aut aureo meminit, clara indicio, quod nulla talis porta veterem Jerosolymam exornaret. Dein, etiam si ea extitisset, tamen in excido hujus urbis per Romanos diruta fuisse, et cum Josephus synchronous testetur totam civitatem ab illis fuisse evasram, exceptis solim tribus turribus, et aliquæ parte muri. Ceterum, illa rudera, quæ dicuntur fuisse porta aerea veteris Jerusalem, solim probant quod sunt reliquæ non veteris, sed novæ Jerosolymæ ab Adriano vel Constantino edificatae in loco non procul distante à situ veteris Jerusalem. Plura de hæc totâ questione eruditè disserit Cl. Bullet, loc. cit.

203. Queres V: *Num verisimile sit quod diabolus (uti Mattheus cap. 4 narrat) Filium Dei naturalem variis tentationibus fuerit aggressus, euidenter que assunere in sanctam civitatem, et statuere super pinnaculum templi, aut in montem excelsum tollere potuerit, omnia mundi regna spectaturum?* Resp.: Hæc quidem Filius Dei indignevidentur deistis, et etiam illi scriptori anonymo, contra quem supra actum est; quæque inter alia ait: *Sufficit hanc solam locum (Matthei) adducere, ad horrem excludandum. Vrum horror iste cessabit, si adversarii ritè perpeperint, non ipsam Divinitatem seu naturam diuinam, sed humanitatem Christi Verbo divino unitam fuisse tentatam, et è loco in locum à dæmonie translatam. Natura enim divina nec à dæmonie tentatione affici, è loco in locum, cùm sit immensa, transferri potest. Sed humanitas Verbo unita, sicut pati et mori potuit, sic etiam tentari à dæmonie per suggestionem exterum; idque ex sapientissimis finibus, tum ut sic glorioum de superato cacodæmonie triumphant ageret, tum ut se reliqui hominibus similem, etiam in tentationem palestrâ, absque peccato tamen, et nomine peccati comprobaret; tum denique ut Augustinus ait, ut nos suæ exemplo doceret, cum infernali hoste viriliter decertare. Eleganter hanc rem explicat, et hic allatam ab adversariis objectionem prius preoccupavit S. Gregorius M. homil. 46 in Evang., his verbis: *I. Verè et absque illâ quæstione convenienter accipitur, ut (Christus) à sancto Spiritu in desertum ductus credatur, ut illuc eum suis spiritus diceret, ubi hunc ad tentandum malignus spiritus inventiret. Sed ecce, cùm dicatur, Deus homo vel in excelsum montem, vel in sanctam civitatem à diabolo assumptus, mens refutat credere, humanae hoc audire aures expavescunt. Qui tamen non esse incredibilis ista cognoscimus, si in illo et alia facta pensamus. Certe iniquorum omnium caput diabolus est, hujus capitûs membra sunt omnes ini- qui. An non diaboli membrum fuit Pilatus? An non**

diaboli membra Judæi persequentes, et milites crucifigentes Christum fuerint? Quid ergo mirum, si se ab illo permisit in montem duci, qui se pertulit etiam à membris illius crucifixi? Non est ergo indignum Redemptori nostro, quod tentari voluit, qui venerat occidi. Justum quippe erat, ut sic tentaciones nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram venerat sùa morte superare. Sed sciendum nobis est, quâ tribus modis tentatio agitur, suggestione, declaratione et consensu. Et nos cùm tentamur, pluriusque in delectatione aut etiam in consensu labimus; quia de carnis peccato propagati in nobis ipsis gerimus, unde certamine toleramus. Deus verò, qui in utero Virginis incarnatus, in mundum sine peccato venerat nihil contradictonis in semetipsa tolerat. Tentari per suggestionem potuit, sed ejus mentem peccati delectatio non momordit. Atque ideo omnis diabolica illa tentatio foris, non iustitia fuit.

Ex his verbis magni doctoris Ecclesiæ patet in omnem hanc tentationem Christi factam esse solim per vocem seu suggestionem exterum, non verò per internam. In interiora enim (id est, in animum et phantasiam Christi Domini) diabolus nullus habuit potestatem. 2ª Hand necesse esse, cum Cyriano, Maldonato, Cyriano et alii realem Christi translationem à dæmons factam negare, et hunc locum Mathei alio modo explicare. Non enim Deo indignum aut inconveniens erat, realem illam translationem promittere, ut ex S. Gregorio M. audivimus.

205. Instant I. Templum Jerosol., prout Josephus, loc. cit. lib. 6, c. 6, testatur, in summa (id est, in tecto) auras veribus (seu cuspidiis) horret acutissimis, ne ab insidiosis aëribus pollueretur: ergo diabolus non potuit Christum super pinnaculum templi statuere. Resp.: Nego suppositum, quod pinnaculum templi fuerit ipsum templi tectum, de quo Josephus ait, illud auras acutis horruisse. Audamus verba Calmeti hæc de roccisim (1) ut pronuntiantur: *Pinnaculum hoc templi erat... loricæ murorum regnans circa tectum (templi)... Constat enim in Palestinâ eadem haudissima areae superiores lorice murorum cuspis, ut lapsus prohiberent, quæ etiam cautio in lege prescripta est, Deut. 22, 8. Docet Josephus... Tempi culmen munium fuisse cuspidiis auras acutissimis, quibus prohiberentur ab accessu aves, ne tectis illis insidentes fodiante aliquâ sanitatem cadiſci violarent. Non igit super tectum illud constitutus fuit Jesus Christus, sed super loricam murorum circa regnante.*

204. Instant II. et irrisorio modo querunt de iste (2): Ubinam terrarum sit ille mons tam excelsus, ut ex vertice (uti Mattheus loc. cit. ait), *omnia regna mundi et gloria eorum videri possint?* Resp.: Utique nullus mons in orbe terrarum adeo excelsus

(1) Visionem hanc S. Benedicti narrat S. Gregorius M. I. Dial. cap. 53, his verbis: *Vir Dei Benedictus quiescentibus adhuc fratribus instans vigiliis... ad fenestræ stans, et omnipotenter Deum deprecans, subito intempera noctis hora respiciens, vidit fulgam lucem desuper cunctas noctis tenebras effugas- se, tandem splendore clarescere, ut diem vinceret lux illa que in tenebris radisset. Mira autem res validè in hac speculatione secuta est; quia, sicut post ipse (S. Benedictus) narravit, omnis etiam mundus velut sub uno soli radio collectus, ante oculos ejus adductus est. Qui venerabilis Pater (Benedictus), duæ intentum oculorum aciem in hoc splendore coruscæ i luci infigeret, vidit Germani Capuani episcopi animalia in sphæra ignea ab angelis in celum ferri.*

Ita S. Gregorius M., addens, postea S. Benedictum ex monacho, quem Capuana in urbem illico misit, veritatem rei indagaturum, intellexisse quod Germanius episcopus codem momento obliterat, quod ipse ejus ascensum in celum cognovit. Porrò de hæc visione S. Benedicti plura eruditè scripta invenies apud Baradum, tom. 2. Comment. in Concordiam et Historiam quatuor Evangel., l. 2, cap. 5.

(2) Nimurum D. Thomas in Matth. c. 4, et 5 parte Summae theol. q. 41, art. 4, ad 7; Cajet. Carthus. Ly-

ran, Albertus M., Abulensis, q. 49, et alii.

cem *momentum* hic non significare punctum temporis, sed tempus modicum, seu per breve. Faret huius responsio textus syriacus, qui *Luc. 4, 8*, ita habet: *Ostendit ei omnia regna terra modo tempore*. Præterea aliud constat, quod vox *momentum* in Scriptura non raro significet tempus modicum quidem, sed tamen aliquantulum durans. Sic *Threa. 4, 6*, dicitur, quod Sodoma fuit in *momento subversa*; scimus autem ex *Genes. 19, 24*, quod igne colitus depluente cremata et subversa fuit; atque concrematio urbis non fit in puncto unico temporis. Hinc Cl. Weissenbach in *Biblia latini* a se editis citatum versus ita expavit: *Quia (Sodoma) quasi momento versa est*. Aliud exemplum habemus *Isa. 26, 20*, ubi dicitur: *Vade, populus meus, intra in cubicula tua, claudere ostia super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertransire indignatio*. Ubi textus grecus habet: *μέτρια τοις οὐρανοῖς εἰς τα περὶ οὐρανούς διαδέσθαι τοις θεοῖς οὐρανοῖς*. ANOKPHTH MIKPON OZON OSZON, (*absconde modicum aliquantulum*) *τοις ουρανοῖς ιαζεῖ* Kuprov, id est, brevissimo temporis spatio, prout etiam Menochius illud *Luc. 4, 5*: *Ostendit illi omnia regna... in momento temporis*, explicat.

Corollarium: Ex aliatris responsionibus sat eluceat, deistas, ut alios incredulos ex tentationibus Christi à diabolo factis, nihil posse contra veritatem Evangelii evincere. Ceterum supponimus hic demonstrantur diaboli existentiam et potestim. Si quis autem plura de hoc argumento legere cupit, aedat Cl. Weissenbach, loc. cit., 15, aliosve recentiores auctores, qui Semperianorum hac de re objectiones exponunt et dissolvunt.

206. Queres VI: *Cum Christus Iudeis signum aliquod petentibus, vel obscurè et enigmaticè (Joan. 2, 19 et 21) responderit: Soteite templum hoc, et in tribus diebus exibito illud...* Illi autem dicebat *de templo corporis svi*; cum tamen in mundo venerat, tanquam orbis Magister ad illuminaendum omnem hominem? Hanc questionem proposit inter alias dubia sua anonymus illa scriptor, quem supra loco non una ex instituto refutavimus. Verba ejusdem sunt ita querentes: *Deinde, Deum obscurè aut ambiguo eloquio ad homines, qui jure veritatem ab eo requirebant, quia venit mundum docturus veritatem?* Resp.: Merito Jesus coram Iudeis non clariss locutus est; quoniam eorum incredulitatem atque cordis nequitiam exploratum habebat. Malo enim animo Iudei illum interrogabant, et suo vito indigni erant, quibus veritas clariss aperiretor. Unde querit S. Chrysostomus, in caput 2 Joannis homil. 22, de hoc loco Scriptura disserens: *Quare dubitabitis non aperuit, se templum carnem suam appellare?* ac respondet: *Quoniam ipsis verbis fidem non adhuc habuerint Iudei*. Ceterum illud Christi efflatum prophetica fructu tam non caruit; nam ut Evangelista mox, cap. 2, v. 22, addit: *Cum ergo resurrexisset à mortuis, recordari sunt discipuli, quia hoc dicebat, et crediderunt Scripturam, et sermonem, quem dixit Jesus*. Quod autem pertinaces Judeos attinet, licet coram eis divinus Magister

hoc loco non clariss locutus sit, tamen aliis tot tanta que coram eis operatus est, ut illo prorsis sint inexcusabiles. Unde Christus alibi, nempe *Joan. 15, 24*, ait: *Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent; nunc autem et viderunt, et derunt et me et Patrem meum*.

207. Queres VII: *Cum verisimile sit quod, licet et Christus (Math. 16, 21), et Luc. 18, 32 et 53) disci pulis suis claris verbi praedixerit passionem et resurrectionem suam: Exinde capit Jesus ostendere discipulis suis, quia oportet eum... multa pati... et occidi, et tertia die resurgere. Et: Tradetur enim genitibus, et iustitiae, et flagellabitur, et consupatur, et... occident eum, et tertia die resurgent; tamen ut (Lucas, loc. cit. v. 54), additi discipuli Jesu nihil horum intellexerint? Ita deum obicitur anonymous scriptor, contra quem quest. 5, precedente num. 499, et sequitur alibi egimus. Nam inter alia ad D. Christophorus de Zaebusen hunc in modum scripsit: *S. Matthæus ait, Jesus adhuc ante mortem suam Apostolos de sua passione, morte et resurrectione plures edocuisse. Itaque haec sciverunt Apostoli. Addit Evangelista, et quod idem ideò valde fuerint contristati, et quod Petrus responderit: Absit à te, Domine; non erit tibi hoc. Quod est patens argumentum, Apostolos illa magistris sui verba perbenè intellexisse. SS. Marcus et Lucas id ipsum (nempe quod Christus Apostolos de sua passione, etc., edocuerit, testatur, sed addunt, eos nihil horum intellexisse. Profecto nescirem, unde me extricare, si Evangeliste hic sibi contradixissent. Ita illi.**

Sed resp. nullum prorsus est periculum, ne Evangeliste subitemptum contradixerint. Nam, ut Maldonatus optimè observat, verba illa *Lucas* cap. 18, v. 54: *Et ipsi nihil horum intellexerunt, non ita accipienda sunt, quasi Christi verba non intellexerint, quibus significaverat, se ad passionem et mortem progedi; sed ita ut passionis et mortis eius mysterium non comprehendenderint, neque cognoverint, passio ac morte sua Christum salutem universo hominum generi allatum. Si enim verba illa non intellexissent, non mirari fuissent, Christum animo tam alacri et resoluti ira Jerosolymam ad instantem crucem et mortem, neque mortis periculum timuerint, prout tamens S. Marcus 10, 52, testatur his verbis: *Eavit autem ascendentis Ierosolynam; et precedebat illos Jesus, et stupabant, et sequentes timebant*. Quem textum interpretes, Cornel. à Lap, Tiran, Calmet, etc., hoc sensu exponunt, quod discipuli stupuerint tantum animis fervorem in Christo, quo ipsos precessit in viâ Jerosolymam ad crucem et mortem sustinendam, et timidi secuti sint, quia meminerant sermonis eius, quo se multa passum dixerat à summis sacerdotibus et scribis, et occidendum, etc., metuentes ne ipsi cum Magistro suo codem periculum involverent. Igitur S. Lucas, dum loc. cit. ait: *Nihil horum (Apostoli) intellexerunt, non negat, illos intellexisse grammaticalem sensum verborum, quibus Christus ipsi passionem et mortem suam praedixerat, sed solius inuitu, illos tunc needum intellexisse my-**

sterium passionis et mortis Christi. Needum enim tunc intelligebant, quoniam impossibilis et immortalis Divinitas Christi stare posset cum passione et morte unitate humanitatis; needum tunc sciebant, quod redemptio humani generis per divinum decretum allegata esset passionis et morti Christi. Sic hoc ipsum mysterium ignoratum erat Petro, dum dixit: *Absit à te, Domine; non erit tibi hoc*; quasi dicaret: *Passio et mors, quam patet tua Divinitas. Unde Christus increpans Petrum, subiuxit: Vade post me, Satana; id est, non dum plane intelligi mysterium passionis et mortis meae, quod per eam redempcionem et salutem hominum meritorum et procuraturus sim*.

Scholion: Scriptor anonymous, quem hic refutavimus, etiam in eo errat, quod in suo scripto supra a nobis recitato dicat, tam Marcus, quam Lucam addere, Apostolos nihil horum intellexisse; cum tamen id addit solus Lucas, non verò Marcus.

208. Queres VIII: *Cum Christus furtum aut rapinam commiserit, dum (Math. 21, 1 et seqq.) duos discipulos misit in castellum, ut asinam ibi alligarent, et pullum cum ea solverent, et sibi adducerent?* Resp.: Affirmat id quidam auctor de *Histoire critique de Jésus-Christ*, pag. 206, ita scribens: *Ex Ihesu Jesu asina et pullus cum eā subripiebant. Verum, ut Cl. Bullet sit, memorius auctor hanc blasphemiam ex alio quodam deistis transcripsit, qui audacter assertit, Iesum Christum hāc occasione alienum bonum subduxisse, et discipulis suis exempli fuisse, alienis honesti affenderi manus.*

Verum sat mirari nequeo horum incredolorum crassam ignorantiam, vel malitiam, aut utramque simili. Nam quis non omnino rudi nescit Messiam Deum et Dominum omnium habere absque alcuvis injuria facere potuisse? Dein, quis vel leviter iuris aut morum scientia imbutus ignorat, nec furtum, nec rapinam esse, si quis alterius re, Domino non invito, imo hoc consentiente, uitit? Atqui Jesus, quoniam tanquam Messias, Filius Dei et Dominus omnium, juresum asinam illa et pullo eius uti potuisse, tamen, quia ejus prouidencia operatur ut fortiter, sic et suaviter, noluit invitit et non consentivit illis, ad quos jumenta illa tanquam dominos aut possessores pertinabant, abduci; quare virtute Divinitatis sue, eorum inflexit animos, ut solventibus Apostolis asinam cum pullo lubentes assentientur, prout Marcus, 11, 4 et seqq., expressè testatur verbis: *Et ebanteis (duo ex discipulis Christi) invenerunt pullum ligatum ante januam foris in viro; et solerunt eum. Et quidam de illis stabitibus (nempe domini huius pulli, ut Lucas, 19, 53, distinctè ait) dicebant illis: Quid facitis solentes pullum? Qui dixerunt eis sic uti præcepérat illis Jesus; nimisnam Domino esse necessarium hunc pullum; et dimisserunt eis, hoc est, permisserunt pullum cum asinā abducere, prout Christus jam prævidit, et iisdem discipulis (1) claris verbis pra-*

(1) Sic Christus Matth. 21, 2 et 3, ad duos illos di-

dixit. Plura de presenti questione inveniet studiosus lector apud Bulletin loc. cit.

209. Queres IX: *An Christus, salvā sua sanctitate et sapientia, Iudei Iscarioti, sicut ceteris Apostolis, in cena ultimā corpus ei sanguinem suum dare potuerit?* Resp.: Christus non solum id potuit, sed utrumque Iudea actu dedit. Atque haec sententia est communis, et in Ecclesiā tam latīna, quam græca teste Calmet, recepta, ac ab Augustino, tract. 62 in Joan, Cypriano, sermone de Ablutione pedum, Cyrillo Jeros. cœtach. 15, Bernardo (1), Thomā (2), alisque quam plurimi asserta. Porro, quod haec sententia sapientie et sanctitati Christi nequam contraria sit, sic ostendo. Christus dans Iudei Eucharistiam, malitiam lujuis proditoris non intendit, sed dumtaxat permisit; causas autem eam permittendi justissimas habuit, quales ab interpres communis assignantur haec duæ: 1^a ut sacerdotibus exemplum daret, peccatores occulitos; non esse à sumptione Eucharisticæ expellendos; 2^a ut omnem occasionem Iudea auferret male faciendo, quam assumere potuisse, si in aliquo ab aliis discipulis apterata malitia fuisse discreta.

210. At dices I: Haec rationes solum valent ex supposito, quod Christus noluerit Judam sub alio praetextu, vel alio quoconque denum modo à sumptione Eucharistie removere sine manifestatione ejus malitiae; quod tamen facillime facero potuisse, et, ut videatur, debuisse. Nam ut quidam ex adversariis inquit, si aliquis sacerdos sciret, peccatores aliquem occultum sibi Eucharistiam accipere, posssetque facile illum à menū (eucharisticē) sine ullo peccati indicio removere, id deberet facere, peccatoque gravi se obstringere, si non removere. Christus sciebat, Judam peccatores esse occultum, et potuit cum faciliter à mensa sine peccati ullā manifestatione depellere; ergo credendum est, id fecisse, quod quilibet sacerdos facere modo debet. Verum resp.: Magna est disparitas inter Christianum et alium quenvis sacerdotem. Christus enim habuit rationes graves et justas permitting indignum somptionem Eucharistie in Iudea, quas non habent alii sacerdotes. Nam 1^a haec ipsa porrectio Eucharistie à Christo Judeam amorose facit, haud dubio erat internalis bene-

scipulos ait: *Ite in castellum... et statim inventetis asinam alligatam, et pullum cum eā; solvite et adducite mihi; et si qui vobis aliquid dixerit, dicite quid Dominus hīc opus habet, et confessum dimitet eos*. Vide etiam Marc. 11, 2 et 5.

(1) Sermon in Coenā, quæ incipit: *Panem Angelorum.*

(2) 3 p., q. 81, a. 2; et in 4, distinct. 41, q. 3, a.

2; et in c. 15 Joan. lect. 3 et 4.

ficia, media et monita, ut Iudas suam malam voluntatem mutet et convertatur; simulque ut Christus nobis esset exemplo, quanta charitate et longanimitate corrigen-
do proximo, etiam praevideamus, nostra monita et media alia nil profutura, debeamus insistere. Audi-
mus hanc de re loquenter, in Luc. c. 16, Chrysostomum : « Itaque cum (Christus) sciret, Iudas non
esset revocandum a proditione, non tameo cessavit,
assiduis consilis, monitis, beneficiis, minis, demin-
oniis doctrina specie a proditione retrahere... Hoc
autem fecit nos instituens, ut etiam praecepcionem
futurum, ut fratres non obtemperent, tamen quidquid
in nostris fuerit facultate, prestenemus... Vide autem
quanta assidue, quantum sapientiam illum coli-
cuerit: *Uma vestram me prodidisse est* (Math. 26,
21). Ac rursus: *Non denominis loquor; novis quocele-
gi* (Joan. 15, 18). Et: *Ums ex vobis diabolus est* (Joan.
6, 7). 2^a Addere poterat id S. Pater etiam hoc
benigneum, quid Christus Iudee cum ceteris disci-
pulis dederit corpus et sanguinem suum; et revera-
id alibi, nempe serm. de Proditione Iudee, addit, di-
cens: « Cum manducarent... et biberent, accepit (Chri-
stus) panem et fregit, et dixit: *Hoc est corpus meum...*
Et iterum: *Accepit calicem, et dixit: Hic est sanguis
meus...* Et presens Iudas erat, ista Christo dicen-
te... O Christi misericordia, o Judee dementia! Ille
cum triginta denariis paciscetur, ut venderet,
et Christus ei sanguinem, quem vendidi, offereret,
ut haberet remissionem peccatorum, si tamen im-
pius existere non posset; nam affuit Iudas, et illius
sacrifici communicatione meruit, » etc. 3^a Christus
etiam hanc ratione sacrilegum Iudee indignè
sumens Eucharistiam permettere potuit, ut tam hor-
rendum sacrilegium, et brevi post secuta miserrima
Iudee mors omnibus posteris esset horror et terror, ne simile facinus unquam attendare audeant. Ob has
igit aut alias causas Deo-Homini cognitis dictum
Iudee sacrilegum permitti potuit, et permisum est.

21. Dices II: Deus non est causa alieni quod deter-
ior est; sed Iudas Eucharistiam a Christo acceptisset,
ex hoc factus esset deterior, qui sumendo peccasset; ergo Christus Eucharistiam ei non dedit. Resp. cum S. Thomâ, loc. cit. ad 2, dicente: *Christus non dedit causam nec occasionem Iudee peccandi, sed (potius)
peccatum evitando ex manusdum sua ostensione ad
ipsum; sed ipse (Iudas ex propria malitia) ex vitali
riedicione sumpsit periculum mortis.*

22. Dices III: Christus implevit quod mandavat; sed Math. 7, 6, mandaverat *sanctum non esse dan-
dum canibus* ergo ipse non dedit Iudee corpus suum
sanctissimum. Resp. iterum cum S. Thomâ, loc. cit. ad
4, et dico quid, quameis Iudas in veritate causis exet,
tamen non in manifesto, et idcirco noluit (Christus) cum
detegere coram discipulis, ne desperationem incurveret, et
sic liberius peccaret. Addo ego: Neque etiam voluit Iu-
das à mensa eucharistica sub alio pretexto, et non
detecta eius malitia removere, sed ipsi dare Eucha-
ristiam ob rationes supra allegatas.

23. Dices IV: Christus prævidit Iudam indigne-

sumptum Eucharistiam; ergo hanc ei dare non po-
tuit. Resp.: Cone. ant. nego cons. Deus ab aeterno
prævidit Iudam Iscar. et alios reprobos sub libertate
et etiam gratia supernaturali abusuros in suum rui-
nam, et tamen hec domi illis dare potuit et dedit,
ac salvâ sua sanctitate et sapientia; ergo à pari. Item
Christus Iudam Iscariot. ad officium Apostolatum ele-
git, eti præviderit hanc electionem horrendam Ju-
dae ingratitudinem, quâ Christum prodidit, consecru-
tam; ergo pariter salvâ sua sanctitate et sapientia
Eucharistiam Iudee potuit, etiam Iudas indigne
hunc sacrum cibum sumptum præviderit.

24. Queres X: *Quomodo textus Scriptura, in qua-
bus Iudas dicitur proditor (Marc. 14, 10, et Luc. 6,
16) Magistri sui, cum aliis textibus (Isa. 55, 7; ad Galat.
2, 20; Joan. 10, 18, 17, 19, 20), in quibus affirmatur
ultra subiisse mortem, et pro nobis oblatas fuisse, con-
cillari possint? Hanc questionem movet, et præter alia
dubia contra S. Scripturam congesit proponit sno-
nymus illa scriptor, quem jam sepius supra refuta-
vimus. Ita enim inter alia inquit: *Scriptura narrat
Iudas prodidisse magistrum suum. Sed nemo prodidit,
nisi qui se occidat. Verum, num Christus esse occiditur,
aut mortem evitare studuit? Quomodo hoc concordat
cum aliis Scripturis locis, in quibus dicitur quid se
sponte pro peccatis humani generis tamquam hostiam ad
mortem obliteratur?**

Resp. et dico: Equidem Christus Joan. 11, 53, ab
illo die quo Iudei cogitaverunt eum interficere, jamnon in palam (id est, liberè, aperte, publicè) ambulabat apud
Iudeos. Quare? Non quasi detrectare valuerunt Pa-
triis divinis exequi moriendo pro genere humano, sed
quia nequa venerata hora mortis ejus à Pace de-
creta; sicut ob eamdem rationem alias, cùm Iudei
tulerint lapides, Joan. 8, 59, *intjaceant in eum... abscon-
dit se, et exiit de templo.* Præterea fecit hoc ut nobis
exemplum daret, per fagan pericula vita devitandī.
Non enim venit in mundum dimitata ut pro nobis mori-
retur, sed etiam ut nos verbo et exemplo doceret,
orbis Magister et Doctor humani generis. Ita Cyrillus,
Theophil., Origenes, Beda, Rupertus, et Augustinus,
qui, in fin. tract. 49 in Joan., inquit: « Non quia po-
tentia ejus defecrat, in quâ utique si vellet, et palam
Iudeis conservatur, et nihil ei facerent; sed in ho-
minis infirmitate vivendi exemplum discipulis mon-
strabat, in quo appareret, non esse peccatum, si fi-
deles ejus, qui sunt membrum ejus, oculis perse-
quuntur se substraherent, et furorum scelerato-
rum latendo potius devitarent, quam se offerendo
magis accenderent. »

25. Queres XI: *An convenientius fuerit Deum majestatis
incarnari, pati, et tam ignominiosè, prout Evangelio
narrant, in cruce mori? — Resp.: Est hanc tam
veterum quam recentiorum incredulorum, maximè
deistarum, obiectio, jam centies à Patribus, interpre-
tibus et theologis (1) refutata, quibuscum dico: In-*

(1) Hermann Goldhagen, p. 5 Introd. in S. Scriptur. Weissbach, p. 5 Nov. Form. Theol. Bibl.

carnatio, passio et mors Filii Dei naturalis non solùm
non fuit Deo inconveniens, sed potius positivè conve-
niens censenda est, nullumque ex vite, passionis et
mortis Jesu Christi mysteria ita obscurum et appa-
rente vile est, ut non aliquis inde Divinitatis radius
trahueat. Sie, ut alia taceam, concipiatur quidem in
carne, sed de Spiritu sancto, sed de Virgine. In hu-
mili et obscuro loco nascitur; sed natum annuntiant
Angeli, stella indicat, reges adorant, timet Herodes.
Vivit pauper, per pagos et deserta circumiens; sed
stupenda patrat miracula, int̄ quæ etiam erat cibatio
plurium milium hominum in deserto. A militibus
comprehenditur; sed eos unā prius voco prosternit,
et quasi fulminatos humi affigit. Crucifiguntur; sed sol
obscuratur, et velum templi scinditur medium. Mo-
ritur; sed insolitus terra motibus qualiter, petra dis-
siunt, reseruant monumenta, et multa corpora sancto-
rum surgunt. Sepulcro conditur; at propriæ virtute
resurgit, ecclœm mortis ac inferni victor concen-
dit. Atque ita ut se Deum simul ac hominem probaret,
mutuus veluti vicibus et Divinitas splendore suo hu-
manitatem illustrabat, et humanitas obducto quasi
velo Divinitatem occultabat.

Ceterum positive convenientia Incarnationis, pas-
sionis et mortis Christi ultraeius ex eo evincunt, quia
perfectiones divine, omnipotenti, sapientia, justitia
et misericordia speculator ex illis mysteria eluent.
Omnipotenti quidem, cùm duas naturas, perfectione
infinitum distantes, divinam et humanam simul in
una divina Verbi persona, intimo nexu, sine ullo ta-
men confusione ac permixtione, sed salvis utriusque
proprietasibus ita conjinxit, ut *nec inferiorum consu-
mat glorificatio*, verba sunt S. Leonis, serm. 1 de Na-
tiv., *nec superiorum minutus assumptio*. Dein sapientia,
quoniam illa modum plam divinum admivit conci-
lione cum justitia misericordia, salvia, atque illeas
utrinque iuribus. Lessa enim per peccatum hominis
erat Dei majestas: debitam pro offensâ satisfactionem
exigebat. Justitia, illam præstare de suo homo reus
non potuit. Periret ergo universum humanum genus?
Id misericordia noluit. Stupendo itaque divine sapientie
consilio Deus carnem induit, ut, cùm Homo-Deus
pro homine reo condignam exhiberet satisfactionem,
et suum justitiae ergi servaretur, et suis misericordiis
locus remunerat. Atque ita factum est, inquit Ivo Car-
notensis, serm. 6, *ut Deus nec peccatum hominis di-
mitteret impunitum, quia justus est, nec insanabile,
qua misericors est.*

Præter rationes hucusque allegatas, dantur complures aliae cause, ob quæ Deus Filium suum incar-
nari, pati et mori pro genere humano sapientissime
voluit. Multæ à SS. Patribus memorantur; aliquas
annotasse sufficiat: 1^a Ut ostenderet infinitam chari-
tatem suam erga nos, qui etiam proprio Filio suo non
pepercit; *sed pro nobis omnibus tradidit illum*, Rom.
8, 52, et ut tanto amoris excessu ad reciprocum

1.1, quest. 2, l. 6, quæst. 44 et 45. Et pre-
seruit Anton. Zeigler in Dissert. de Incarnatione
Verbi, quest. 2, artic. 2, § 1, num. 47, 50.

(1) Vide Cl. Joseph. Widemann, tom. 5 Institut.
theol. cap. 1, art. 4, §§ 48, 55. Vel quenam alio,
orthodoxum theologum in tractat. de Incarnat.

dansque sanguinem, oravit : *Pater, si fieri potest, transcat à me calix iste.* Ita S. Hieronymus, Chrysost. Theophil. Euthymius, et passim ceteri. Vide etiam sermones 65 et 66 S. Leonis M., qui hinc faciit egregiò. Iure igitur meritò Maldonatus, unus ex celeberrimiis interpresibus, confutato illo immanni errore Calvini exclamat hunc in modum : *Facesset igitur ista blasphemia ! Satis blasphemiarum à Judaeis in cruce pendens Christus accepit. Opus non est, ut ab hereticis interpresibus ad dextram Patris sedes plures accipiatur. Adde, quid dictam Calvinii blasphemiam ipsi Hugo Grotius, et Gerardus Joannes Vossius, Calvinistarum docissimi, aversentur.*

Scholion Cornelius à Lap. cum aliis interpresibus observat, quod Christus in cruce continuè orans seque totum Deo in victimam offenser pro salute hominum, sub finem vite jam morituras recitaverit psalmum 21, qui incipit : *Déus meus, respice in me ; quare me dereliquisti ? quique totus est de passione Christi, ut nimis (quemadmodum laudatus interpres ait) ostenderet, se esse illum ipsum, de quo psalmus ille agit, scilicet Messiam, ut scribo. Et Judaei seculterunt et cognoscant causam, cur in cruce nolit descendere vel liberari, esse hanc, quod ex Patris decreto morientum illi erat in cruce pro salute hominum. Hoc enim David psalmu illo predixit.*

217. Queres XIII : *An non sit paradoxum et absurdum, quod Deus ab homine offensus, toto satisfactionis exigerit passionem et mortem Del-Hominis seu Christi, hoc est, ut ab hominibus (Judeis nempe et gentibus, seu romani multilibus) contempneretur et crucifigeretur ? — Resp. : Scriptor anonymous, qui haec objicit, et jam scriptis supra à nobis est refutatus, laborat falso supposito, ac si nos Christiani dicemus, quod Deus ab homine in satisfactionem peccatorum exigerit, ut ab ipso contemneretur, et crucifigeretur. Hoc suppositum est falsum et blasphemum ; quia Deus nullum peccatum in satisfactionem offense aut offensarum sibi illatarum exigere potest. Jam verò de cedisse est unum ex gravissimis peccatis. Non igitur Deus exigit ab homine aut peccatum, ut Filium Dei seu Christum occidat ; sed prævisa Judeorum obstinata voluntate occidendi Christum, eam permisit, et voluit, ut Christus, cum pateteret et cruci affligeretur, suam passionem et mortem pro redemptione generis humani Deo offerret. Eleganter hanc in rem S. Leo, serm. 16 de Passione Domini, ait : *Diversum et contrarium est id, quod in malignitate Judeorum est præconitum, et quod in Christi passione est dispositum. Non inde processit voluntas interficiendi, unde moriendo ; nec de uno exiit spiritu atrocias sceleris, et tolerantis Redemptoris. Aliud igitur est, quod Deus offensus in satisfactionem ab homine offendente exigerit, ut Filium Dei contemnet, crucifigat et occidat ; et aliud, quod ab ipso Filio suo divino loco satisfactionis exigerit, ut supposita abunde malitia Judeorum voluntiam ipsum occidere, suam mortem et passionem, Deo offerat, pro redimento humano generi. Primum Pater divinus exigere non potuit, bene autem secundum, ouia**

sie Judeos ad decidendum non impulit, sed prævisa illorum malâ voluntate, eam ex sapientissimis finibus permisit, cæque ad obtinendam condignam pro peccatis humani generis satisfactionem simulque ad manifestandas prestantissimo modo perfectiones suas, omnipotentiam, justitiam, misericordiam, etc., ut supra, num. 215, ostensum est, usus est.

218. Instat idem anonymous scriptor, et querit, an Deus non potuerit convenientiò modo opus redemptions generis humani exequi, quia ut una hominum pars eodem tempore, quo redemptio fiebat, pecocaret ? Judei enim angustiatur sceleris, quod Christum crucifixierint. At nisi hoc fecissent, nullus fuisset redemptor genitor humani ; quia Pater divinus non aliter in redemptionem generis humani consensit, nisi hic conditionat, ut Filius divinus in satisfactionem pro peccatis hominum supplicium crucis, mortenque ipsam perficeret. Resp. : Evidenter Judei executi sunt, quia divinus Pater aeterno consilio decretivit fieri, nepte pater et mori Christum ad humani generis redempcionem et salutem, juxta illud Actor. 4, 27 et 28 : *Convenetur Iudei in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum... facere, quia manus tua, et consilium tuum deciverunt fieri. Nihilominus nec Judei excusantur ab enormi scelere decidi, nee Pater divinus fuit hujus auctor ; quia illud non positivè voluit, nec prædecrevit, aut Iudeos ad hoc scelus impulit ; sed tantum permisit, et illo permisso usus est ad opus redemptio-*ni. Prævisus enim per prescientiam conditionataν perversus Judeorum voluntatibus et actibus, quod scilicet Christum, si es vita ipsorum carperet, occiderent, decretivit Deus hunc Judeorum scelus permittere, et passionem ac mortem Christi voluntariè se tanquam hostiam pro peccatis totius mundi offenseris tanquam condignam et superabundantem satisfactionem acceptare ; siue redemptio generis humani per passionem et mortem Christi sapientissime et sanctissime à Deo decreta fuit, et dum Judeorum Christum crucifigent actio dispiicit extremo Deo, Christi tamen passio et inde resultans mundi redemptio, grata fuit.

219. Queres ultimus : *Quid denun ex omnibus hoc opusculo contra incredulos ad defendendum authenticationem, divinitatem, et veritatem quatuor Evangeliorum dicitur sit concordandum ?* Resp. : Id concordendum, quod deplorata sit cœcitas et perverbia incredulorum, qui ob textos intellectu difficultes, aut apparenter solim sibi oppositos sicut quatuor Evangelia antiquissimo universalis Ecclesiae usu et judicio, tanquam genuinum Dei verbum scriptum pridem recepta, nosiris præcipue temporibus proterè rejeciunt. Aliud quidem magnum eerni diversitatem inter haec Evangelia, et sapè in uno de vitâ et gestis Iesu Christi aliquid legi, quod ab altero Evangelistâ omittitur. Verum quid veracitati Evangelistarum olsit, quod aliis breviis, aliis copiosius vitam Christi describat ? Livius et Florus de eadem Romanorum historiâ scripserunt ; hic succincte, ille fusiū ; habemus duos Dionis Cassii brevioria composta à Xiphilino et Tlecodio ; uterque karri eventus principales ; minus principales referunt alter, alter

omitit, nec inde veritas historicâ patitur. Cur ergo Evangelistis criminis detur, quod alii plura, pauciora alii commenoret ? quod silcat qui scribendo alterum sequitur, que ab isto iam scripta intelligit ? An non inde potius admirabile divini Spiritus consilium eluet, quo voluit ab istâ qualcumque Evangelistarum in scribendo diversitate orbi patere, eos nequitam ex condito egisse, aut ad decipiendos lectores conspiisse ; nam qui hoc propositum habent, solliciti carent, ne disjuncta, aut ab altero, quoque conspirant, diversa loquantur. Ceterum varietas in narrando Evangelistarum paulo memorata non ex defectu sinceritatis aut veritatis, sed ex diversitate occasionis vel scopi, quem quisque Evangelista in scribendo respecti, promonuit ; ut jam supra, sect. I, num. 17, ostensum est.

220. Sed instant identidem increduli dicentes, à quatuor Evangelistis non tantum diversa, sed omnino contradictoria scribi ; plurimas enim in Evangelio occurserunt antilogias sive contradictiones. Resp. : Evidenter vetus et usitata haec est incredulorum blasphemia, quibus, ut Cl. Weissenbach, loc. supra cit. , refert, etiam accinit D. de Voltaire in gravibus Disquisitionibus, quas Bolingbroke à se suppositas mirificè dilandit ipsomet, ubi inter alia de antilogiis istis ita loquitur : *Debut demum liber harmonie, sive consensus (Evangelistarum) scribi ad istam multitudinem adversantur sibi locorum utrumque conciliandam. Verum ex hoc ipso denum manifesta est bone sinceraque SS. Evangelistarum fides ; nunquam enim vel ad speciem sive apparenter contraria protulissent, si facta inter se conspiratione ad scribendum fietam historiam evangelicam se accinxissent. Noluerunt igitur fallere, nec ulla communis inter eos consilii aut conspirationis vestigium extat ; sed potius singulari precellunt modestia, simplicitas et constanti sinceritate, non solim in narrando iis, quæ ad gloriam magistrorum sui Christi, sed et ad ejusdem contemptum, aut ignominiam cedent, qualia sunt paupertas, opprobria, persecutio-nes, ipsu[m] infame mortis genus ab eodem toleratum. Imo non potuerunt fallere Evangeliste ; quia scripserunt ea, quae non tantum ipsi, sed et innumeris alii viderunt, vel audierunt, queque coram ingenti hominum multitudine dicta et patrata sunt ; scripserunt viventibus, et eorum scripta legentibus adhuc iis, qui à Christo sanitati restituti, demoni liberati, à*

(1) Idecō apud profanos quoque innumeri extant, Commentarii in Homerum, Lucrelium, Horatium, Juvenalem, etc.

Pars viii.

ACTA APOSTOLORUM ET EPISTOLÆ D. PAULI.

Isti (Apostoli) sunt LEX MUNDI, quia per ipsos lumen fidei et veræ scientie primum Dominum huic mundo tradidit, et ab errorum ac peccatorum tenebris gentes et populos eruit. (S. Augustinus, sermon. 42 de Sanctis.)

SECTIO PRIMA.

DE ACTIS APOSTOLORUM.

Acta Apostolorum capitibus viginti et octo Christi

in celos ascensionem, visibilem Spiritus S. missio-nem, nascientis Ecclesie christiane primordia, gesta Apostolorum (principiis D. Pauli) describunt. Autor